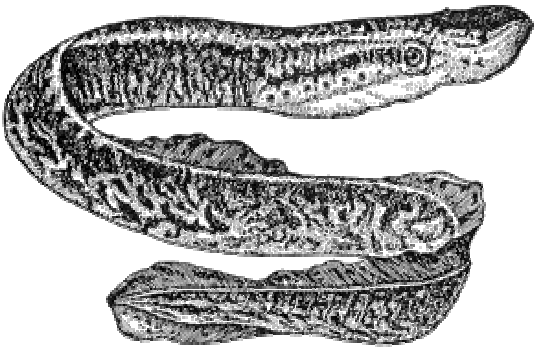

De Haringvlietsluizen op een Kier; wat doet dat voor de natuur?

Effectbeschrijving van gedeeltelijke openstelling van de Haringvlietsluizen op instandhoudingsdoelen Natura 2000

RIZA werkdocument 2005.150X

Maarten Platteeuw & Perry Cornelissen

De Haringvlietsluizen op een Kier; wat doet dat voor de natuur?

Effectbeschrijving van gedeeltelijke openstelling
van de Haringvlietsluizen op
instandhoudingsdoelen Natura 2000

RIZA werkdocument 2005.150X

Maarten Platteeuw & Perry Cornelissen

.....

Colofon

Uitgegeven door:
Rijkswaterstaat RIZA

Informatie:
Telefoon: 0320 298390
Fax:

Uitgevoerd door:
Maarten Platteeuw & Perry Cornelissen

Opmaak:

Datum: 17 november 2005

Status:
definitief

Versienummer: 2

Inhoudsopgave

1	Inleiding 7
2	Werkwijze 8
3	Effecten Kier 10
3.1	Haringvliet 10
3.2	Voordelta 12
4	Epiloog 14
5	Referenties 16

Samenvatting

Het voornemen om de Haringvlietsluizen gedurende een deel van de tijd gedeeltelijk open te stellen volgens het model 'de Kier' is vooral ingegeven vanuit de voorspelde positieve effecten van deze maatregelen voor de natuur. Ondanks deze voorspelde positieve effecten, vergt de inmiddels tot stand gekomen aanwijzing van het beschouwde gebied als Natura 2000 gebied toch dat de Kier beoordeeld moet worden op zijn effecten op de zogenaamde 'instandhoudingsdoelen' van de betreffende gebieden.

Op basis van bekende gegevens en bestaande informatie over habitattypen, soorten en hun ecologische vereisten wordt een inschatting gegeven van de effecten van de Kier op de habitattypen en soorten uit de instandhoudingsdoelen voor het Haringvliet en voor de Voordelta. Bij de beoordeling van de effecten in de Voordelta is de aanname gedaan dat het model Kier geen invloed heeft op de dynamiek en de morfologie in de Voordelta.

Het Hollands Diep en de Biesbosch zijn niet in deze effectbeschrijving meegenomen. De verwachting is dat de abiotische omstandigheden in deze gebieden niet veranderen door de Kier.

Voor het Haringvliet geldt dat er geen negatieve effecten verwacht worden voor de aangegeven habitattypen en soorten. Voor de meeste habitattypen en soorten verandert er met de Kier te weinig of niets. Voor een aantal broedvogelsoorten, die afhankelijk zijn van kale grond, is sprake van geen tot een licht positief effect. Alleen voor een aantal trekvissoorten is sprake van een positief effect. Door de Kier wordt de barrière tussen de Noordzee en het Haringvliet weggenomen.

Voor de Voordelta geldt dat voor alle habitattypen en soorten geen effect wordt verwacht. Door de verwachting dat de Kier geen effect heeft op de dynamiek en morfologie van de Voordelta, zal er voor deze habitattypen en soorten geen verandering optreden na het instellen van de Kier.

1 Inleiding

Het nu voorliggende voornemen om de Haringvlietsluizen gedurende een deel van de tijd gedeeltelijk open te stellen volgens het model van de zgn. Kier is vooral ingegeven vanuit de voorspelde positieve effecten van deze maatregelen voor de natuur. Met name de overgang tussen zoet en zout water zou hierdoor geleidelijker worden en de toegang van het rivierengebied voor vanuit zee optrekkende vissoorten zou worden versterkt. Ondanks deze veronderstelde positieve effecten op de natuurwaarde van Haringvliet (en omgeving), vergt de inmiddels tot stand gekomen aanwijzing van zowel Haringvliet als Hollands Diep en Biesbosch verder bovenstrooms en de Voordelta aan de Noordzeezijde van de sluisen als Natura 2000 gebieden toch dat de ingreep van het op een Kier zetten van de sluisen wordt beoordeeld op zijn effecten op de zogenaamde 'instandhoudingsdoelen' van genoemde gebieden.

In dit korte rapport zal op basis van bekende gegevens en bestaande informatie over habitattypen, soorten en hun ecologische vereisten een snelle inschatting worden gegeven van de effecten die van een gedeeltelijke openstelling van de Haringvlietsluizen volgens de Kier te verwachten zijn op de met naam genoemde habitattypen en soorten uit de instandhoudingsdoelen voor het Haringvliet en voor de Voordelta. Bij de beoordeling van de effecten in de Voordelta is de aanname gedaan dat het model Kier geen invloed heeft op de dynamiek en de morfologie in de Voordelta.

De eveneens aangewezen gebieden Hollands Diep en Biesbosch zijn bewust niet in deze effectbeschrijving meegenomen, vanuit de overweging dat bij het model Kier noch op het gebied van zoutindringing, noch op het gebied van getijdendynamiek voor deze gebieden effecten verwacht worden. De abiotische omstandigheden zullen voor Hollands Diep en Biesbosch als gevolg van de Kier dan ook eigenlijk niet veranderen, zodat het evenmin voor de hand ligt dat aan de ecologische vereisten van de voor deze gebieden als doelen geïdentificeerde soorten en habitattypen niet meer zou worden voldaan.

2 Werkwijze

De soorten en habitattypen waarvoor (concept-) instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd voor de Natura 2000 gebieden Haringvliet en Voordelta zijn afkomstig uit de half november 2005 door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) via hun internetsite gepubliceerde zgn. 'Gebiedendocument'. In dit document is voor elk van de 162 aangewezen (Vogelrichtlijn) dan wel aangemelde (Habitatrichtlijn) Natura 2000 gebieden vermeld of en, zo ja, welke aanpassingen er worden voorgesteld in de begrenzingen van de aanwijzingen en, in dit kader het belangrijkste, voor welke habitattypen en soorten welke doelen worden voorgesteld.

Voor beide hier beschouwde Natura 2000 gebieden is een tabel opgesteld waarin de voor beide gebieden vermelde habitattypen en soorten zijn opgenomen, met een korte karakterisering van de ecologische vereisten. In deze tabellen is vervolgens in een extra kolom aangegeven wat naar verwachting de consequenties voor elk van deze habitattypen of soorten zijn van de onder invloed van 'de Kier' te verwachten veranderingen in de basiscondities van beide gebieden. Deze verwachte veranderingen zijn ontleend aan de publicatie 'Haringvlietsluizen op een Kier. Effecten op de natuur en gebruiksfuncties' (van Leeuwen *et al.* 2004).

3 Effecten Kier

In onderstaande twee tabellen zijn voor het Haringvliet (tabel 1) en de Voordelta (tabel 2) de soorten en habitattypen weergegeven van de (concept-) instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000 gebieden Haringvliet en Voordelta. In de tabellen zijn eveneens de ecologische vereisten aangegeven en is in de laatste kolom een inschatting van het effect van het model Kier op de habitattypen en soorten gegeven. Bij de inschatting van de effecten op de habitattypen en soorten in de Voordelta is aangenomen dat het model Kier geen invloed heeft op de dynamiek en morfologie van de Voordelta. Deze aanname is gebaseerd op de publicatie 'Haringvlietsluizen op een Kier. Effecten op de natuur en gebruiksfuncties' (van Leeuwen *et al.* 2004).

3.1 Haringvliet

Voor het Haringvliet geldt dat er voor geen enkele van de aangegeven habitattypen en soorten negatieve effecten worden verwacht van de Kier. Voor de meeste habitattypen en soorten wordt geen effect van de Kier verwacht. Voor deze soorten verandert er te weinig of, binnen hun huidige verspreiding in het gebied, zelfs niets. De getijslag wordt niet groter en zoutindringing blijft beperkt tot het uiterste westen van het gebied. Voor een aantal broedvogelsoorten is sprake van geen tot een licht positief effect. Het betreft soorten die afhankelijk zijn van kale grond om te broeden (Kluut, Strandplevier, Visdief en Dwergstern). Door de Kier zal in het uiterste westen van het Haringvliet structurele zoutindringing plaatsvinden, waardoor hier de situatie voor deze soorten iets gunstiger kan worden vanwege het remmende effect van zout op vegetatiesuccessie. Omdat echter de zoutindringing in geen geval verder zal komen dan de lijn tussen Spuimond en Middelharnis (van Leeuwen *et al.* 2004; vgl. figuur 1) en omdat er geen enkele sprake zal zijn van een merkbaar effect in de hydrodynamiek zal zelfs dit mogelijk positieve effect op zijn best heel gering zijn. Alleen voor een aantal trekvissoorten is sprake van een positief effect. Door de Kier wordt de barrière tussen de Noordzee en het Haringvliet weggenomen, waardoor deze vissen weer vrij in en uit de Nederlandse Delta kunnen zwemmen en de rivieren op kunnen trekken.

Tabel 1

Effecten Kier op habitattypen en doelsoorten van de (concept-) instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000 gebied Haringvliet.

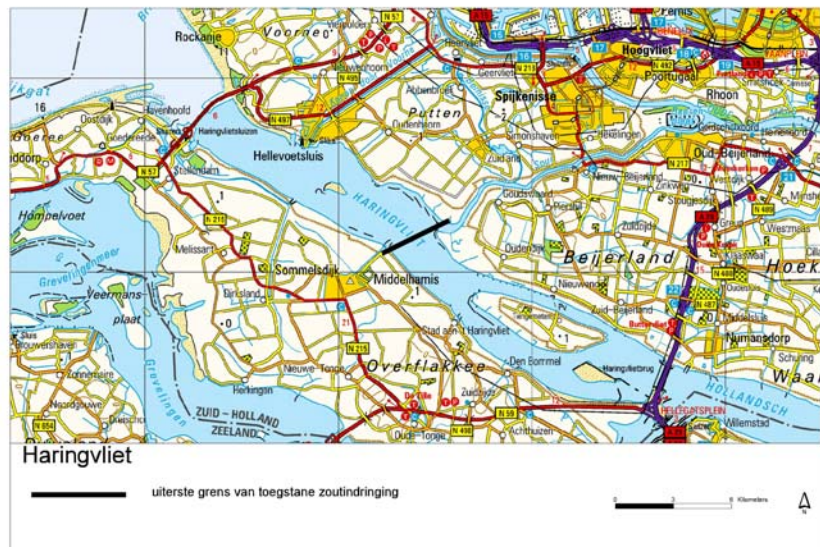
HARINGVLIET

HABITATRICHTLIJN code habitatype	ecologische vereisten	Involed Kier
1330 Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae)		0
2130 Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")		0
3270 Rivieren met silkoeveren met vegetaties behorend tot het Chenopodium rubri p.p. en Bidention p.p.		0
6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones		0/+
soort		
1095 Zeeprrik	wegnemen barrières	+
1099 Rivierprrik	wegnemen barrières	+
1102 Eilt	wegnemen barrières	0/+
1103 Fint	wegnemen barrières+herstel getijzone	0/+
1106 Zalm	wegnemen barrières	+
1130 Roofblei	??	0
1134 Bittervoorn	kleinschalig, niet aangetakt zoet water	0
1163 Rivieronderpad	harde beschoeiing, aangetakt zoet water	0
1340 Noordse Woelmuis	dynamische en door water geïsoleerde omgeving	0
VOGELRICHTLIJN broedvogel		
A017 Aalscholver	veilige broedplaats+gunstig viswater nabij	0
A081 Bruine Kiekendief	rietruigte en open jachtgebied	0
A132 Kluut	dynamische kale grondbroeder	0/+
A138 Strandplevier	dynamische kale grondbroeder	0/+
A176 Zwartkopmeeuw	schaars begroeide grondbroeder	0
A193 Visdief	dynamische kale grondbroeder	0/+
A195 Dwergstern	dynamische kale grondbroeder	0/+
A272 Blauwborst	rietruigte met opslag struweel	0/+
A29X Rietzanger	rietruigte	0
niet-broedvogel		
A005 Fuut	open helder viswater	0
A017 Aalscholver	open helder viswater	0
A026 Kleine Zilverreiger	slikken, platen en schaars begroeide oevers	0
A034 Lepelaar	slikken, platen en schaars begroeide oevers	0
A037 Kleine Zwaan	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A043 Grauwe Gans	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A041 Kolgans	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A045 Brandgans	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A048 Bergeend	slikken en platen (zoet, brak en zout)	0
A050 Smient	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A051 Kraakeend	ondiep zoet water	0
A054 Pijlstaart	ondiep zoet water	0
A053 Wilde Eend	ondiep zoet water	0
A052 Wintertaling	ondiep zoet water	0
A056 Slobeend	ondiep zoet water	0
A061 Kuifeend	zoet water met driehoeksmosselen	0
A062 Topper	zoet water met driehoeksmosselen of zout water met mosselen	0
A094 Visarend	open helder viswater	0
A103 Slechtvalk	open landschap met veel (water)vogels	0
A125 Meerkoet	zoet water met driehoeksmosselen	0
A132 Kluut	slikken en platen	0
A142 Kievit	slikken en platen (zoet, brak)	0
A140 Goudplevier	slikken en platen (zoet, brak)	0
A156 Grutto	slikken en platen (zoet, brak)	0
A160 Wulp	slikken en platen	0
A177 Dwergmeeuw	open helder viswater	0

0 = geen effect
 + = positief effect
 0/+ = geen tot licht positief effect

Figuur 1

Kaartje van het Haringvliet met daarop aangegeven de uiterste grens tot waaraan incidenteel zoutindringing bij lage afvoeren mag optreden (van Leeuwen *et al.* 2004).

3.2 Voordelta

Voor de Voordelta geldt dat voor alle als instandhoudingsdoel geformuleerde habitattypen en soorten geen effect wordt verwacht. Door de verwachting dat de Kier geen effect heeft op de dynamiek (waterstromingen) en daarmee op de morfologie van de Voordelta (van Leeuwen *et al.* 2004), zal er voor deze habitattypen en soorten geen verandering optreden na het instellen van de Kier.

Tabel 2

Effecten Kier op habitattypen en doelsoorten van de (concept-) instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000 gebied Voordelta.

VOORDELTA

HABITATRICHTLIJN code habitatype	ecologische vereisten	Invloed Kier
1110 Permanent overstromde zandbanken		0
1140 Slik- en zandplaten		0
1310 Zilte pionierbegroeiingen		0
1320 Slijkgraslanden		0
1330 Schorren en zilte graslanden		0
soort		
1095 Zeeprik	wegnemen barrières	0
1099 Rivierprik	wegnemen barrières	0
1102 Elft	wegnemen barrières	0
1103 Fint	wegnemen barrières+herstel getijzone	0
1106 Zalm	wegnemen barrières	0
1365 Gewone zeehond	zandplaten als rustgebied, voortplantingsgebied	0

VOGELRICHTLIJN

niet-broedvogel		
A001 Roodkeelduiker	zout viswater, rust	0
A005 Fuut	open helder viswater	0
A007 Kuifduiker	zout viswater, rust	0
A017 Aalscholver	open helder viswater	0
A034 Lepelaar	slikken, platen en schaars begroeide oevers	0
A043 Grauwe Gans	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A048 Bergeend	slikken en platen (zoet, brak en zout)	0
A050 Smient	veilig open water (slapen) en grazig grasland (voedsel)	0
A051 Krakeend	ondiep zout water en schor	0
A054 Pijlstaart	ondiep zout water en schor	0
A052 Wintertaling	ondiep zout water en schor	0
A056 Slobeend	ondiep zout water en schor	0
A062 Topper	ondiep zout water met schelpdieren (Spisula)	0
A065 Zwarte Zee-eend	ondiep zout water met schelpdieren (Spisula)	0
A063 Eider	ondiep zout water met schelpdieren (Spisula)	0
A067 Brlduiker	ondiep zout water met schelpdieren (Spisula)	0
A068 Nonnetje	viswater zout of zoet	0
A069 Middelste Zaagbek	zout viswater, rust	0
A132 Kluut	slikken en platen	0
A130 Scholekster	slikken en platen (zout) met schelpdieren	0
A141 Zilverplevier	slikken en platen (zout) met wormen	0
A137 Bontbekplevier	slikken en platen (zout) met wormen	0
A149 Bonte Strandloper	slikken en platen (zout) met wormen	0
A144 Drieteenstrandloper	zandstranden, rust	0
A169 Steenloper	slikken en platen (zout)	0
A162 Tureluur	slikken en platen (zout) met wormen	0
A160 Wulp	slikken en platen	0
A157 Rosse Grutto	slikken en platen (zout) met wormen	0
A177 Dwergmeeuw	open helder viswater	0

0 = geen effect

+ = positief effect

0/+ = geen tot licht positief effect

4 Epiloog

De resultaten van deze *quick scan* naar de effecten van de openstelling van de Haringvlietsluizen volgens het model de Kier op het wel en wee van de habitattypen en soorten waarvoor Haringvliet en Voordelta zijn aangewezen als Natura 2000 gebieden (vgl. www9.minlnv.nl) bevestigen het algemene beeld dat reeds door van Leeuwen *et al* (2004) is geschetst. Er zal bij de geringe verwachte veranderingen in zowel hydrologie als zoutindringing voor de meeste habitattypen en soorten te weinig veranderen om ingrijpende effecten te mogen verwachten. In feite doet dit rapport dan ook niets anders dan even volledig voor alle voor Haringvliet en Voordelta genoemde habitattypen en soorten een kwalitatieve inschatting van de verandering in trend geven die van de Kier verwacht wordt. Hiermee is een vollediger beeld gegeven.

In de voorgeschiedenis van de Kier is regelmatig gesteld dat deze maatregel als een 'overgangsmaatregel' is geformuleerd, op weg naar het alternatief 'Getemd Getij', dat uit de MER Haringvlietsluizen als voorkeursvariant naar voren is gekomen. De effecten van een dergelijk openstellingsregime voor de Haringvlietsluizen op o.a. waterstromingen, getijslag en zoutindringing zijn zo veel groter (vgl. o.a. Paalvast *et al.* 1998), dat alvorens hiertoe in de toekomst eventueel overgegaan kan worden, andermaal een nauwkeurige effectbeschrijving en passende beoordeling nodig lijkt ten aanzien van de instandhoudingsdoelen van de in de regio gelegen Natura 2000 gebieden. Bij een dergelijk scenario kunnen bovendien Hollands Diep en Biesbosch niet langer buiten beschouwing worden gelaten.

5 Referenties

van Leeuwen, F., P. Jacobs & K. Storm (red.) 2004. Haringvlietsluizen op een Kier. Effecten op natuur en gebruiksfuncties. Notanummer 1p/2004.07. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Paalvast, P., W. Iedema, M. Ohm & R. Posthoorn 1998. MER Beheer Haringvlietsluizen. Over de grens van zout en zoet. Deelrapport Ecologie en Landschap. RIZA-rapport 98. 051. ISBN 90-369-5205-0. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.